

Gráfút hossza, gráfcsúcsok távolsága, nemnegatív és konzervatív hosszfüggvény, triviális és pontos (r, l) -felső becslés, élmenti javítás. **Dijkstra-algoritmus működése**, Ford-algoritmus helyessége és lépésszáma. Legrövidebb utak fájának létezése.

- Gráfút hossza, gráfcsúcsok távolsága, nemnegatív és konzervatív hosszfüggvény, triviális és pontos (r, l) -felső becslés, élmenti javítás.

Def: Adott G (ir.) gráf és $l : E(G) \rightarrow \mathbb{R}$ hosszfüggvény esetén egy **P út hossza** a P éleinek összhossza: $l(P) = \sum_{e \in E(P)} l(e)$.

Az u és v csúcsok **távolsága** a legrövidebb uv -út hossza: $dist_l(u, v) := \min\{l(P) : P \text{ } uv\text{-út}\}$ ($\nexists uv\text{-út} \Rightarrow dist_l(u, v) = \infty$). Az l hosszfüggvénye **nemnegatív**, ha $l(e) \geq 0$ teljesül minden e élre. Az l hosszfüggvény **konzervatív**, ha G -ben $\nexists$ negatív összhosszú ir. kör.

Cél: Legrövidebb út keresése irányított/irányítatlan gráfban.

Megf: Ha $l(e) = 1$ a G minden e élére, akkor $l(P)$ a P élszáma. Ezért a BFS-fa minden gyökérből elérhető csúcsba tartalmaz egy legrövidebb utat, azaz a szélességi bejárás tekinthető egy legrövidebb utat kereső algoritmusnak is.

Def: Adott G (ir) gráf, $l : E(G) \rightarrow \mathbb{R}$ hosszfüggvény és $r \in V(G)$. **(r, l) -felső becslés** olyan $f : V(G) \rightarrow \mathbb{R}$ függvény, ami felülről becsli minden csúcs r -től mért távolságát: $dist_l(r, v) \geq f(v) \forall v \in V(G)$.

Triviális (r, l) -felső becslés: $f(v) = \begin{cases} 0 & v = r \\ \infty & v \neq r \end{cases}$

Pontos (r, l) -felső becslés: $f(v) = dist_l(r, l) \forall v \in V(G)$.

- Konzervatív hosszfüggvény

Adott $G = (V, E)$ irányított gráf és egy $l : E \rightarrow \mathbb{R}$ élhosszfv.

Egy G -beli irányított út hossza az út éleinek összhossza, $dist_l(n, v)$ pedig az irányított uv -utak közül a legrövidebb hosszát jelöli.

Az l hosszfv konzervatív ha nincs G -ben negatív összhosszúságú irányított kör.

Adott $G = (V, E)$ irányított gráf $r \in v$ és egy $l : E \rightarrow \mathbb{R}$ élhosszfv. Az $f : v \rightarrow \mathbb{R}$ függvényt (r, l) -felső becslésnek nevezzük, ha $f(r) = 0$ és $f(v) \leq dist_l(r, v)$ teljesül G minden v csúcsára. Az $e = uv$ élmenti javítás esetén a $f(v)$ értéket a $\min\{f(v), f(u) + l(uv)\}$ értékkel helyettesíthetjük.

(1) Ha l konzervatív akkor tetsz. (r, l) -fb. élmenti javítása (r, l) -fb-t ad.

(2) Ha az $f(r, l)$ felső becsléshez nincs érdemi élmenti javítás, akkor $f(v) = dist_l(r, v) \forall v \in V$.

- Az élmenti javítás

Def: Tfh f egy (r, l) -felső becslés és $uv \in E(G)$. Az f **uv -elméleti javítása** az az f' , amire

$$f'(z) = \begin{cases} f(z) & z \neq v \\ \min\{f(v), f(u) + l(uv)\} & z = v \end{cases}$$

Megf: Tfh az $l : E(G) \rightarrow \mathbb{R}$ hosszfüggvény konzervatív és $f(r) = 0$. Ekkor

(1) Az $f(r, l)$ -felső becslés élmenti javítása mindig (r, l) -felső becslést ad.

Biz: Azt kell megmutatni, hogy van olyan rv -út, aminek a hossza legfeljebb $f(u) + l(uv)$. Ha egy legrövidebb ru -utat kiegészítünk az uv éllel, akkor olyan rv -élsorozatot kapunk, aminek az összhossza $dist_l(r, u) + l(uv) \leq f(u) + l(uv)$. „Könnyen” látható, hogy az élhosszfüggvény konzervativitása miatt ha van x összhosszúságú rv -élsorozat, akkor van legfeljebb x összhosszúságú rv -út is. Ezek szerint van legfeljebb $f(u) + l(u, v)$ hosszúságú uv -út is, azaz az érdemi élmenti javítás után szintén (r, l) -felső becslést kapunk.

(2) $f(r, l)$ -felső becslés (pontosan) $\iff$ (f -en $\nexists$ érdemi élmenti javítás).

Biz: $\Rightarrow$: Ha f pontos, akkor biztosan nincs rajta érdemi élmenti javítás: ha volna, akkor egy felső becslés a pontos érték alá csökkenne, így az élmenti javítás nem (r, l) -felső becslést eredményezne. $\Leftarrow$: Legyen $v \in V(G)$ tetsz, és legyen P egy legrövidebb rv -út. A P egyik éle mentén sincs érdemi élmenti javítás, ezért P minden u csúcsára pontos a felső becslés: $f(u) = dist_l(r, u)$. Ez igaz az út utolsó csúcsára, a tetszőlegesen választott v -re is.

- **Dijkstra algoritmus működése:**

- **Input:** $G = (V, E)$ irányított gráf, $l : E \rightarrow \mathbb{R}^+$ nemnegatív hosszfüggvény, $r \in V$ gyökér
- **Output:** $dist_l(r, v)$ minden $v \in V$ -re.
- **Működés:** Kezdetben $U_0 = \emptyset$, $f(r) = 0$ és $f(v) = \infty$, ha $v \neq r$.
Az algoritmus i -dik fázisában ($i = 1, 2, \dots, |V|$) a következő történik.

1. Legyen u_i a v csúcs a $v \setminus u_{i-1}$ halmazból, amelyre $f(r)$ minimális és legyen $u_{i-1} \cup u_i$.
2. Végezzünk élmenti javításokat minden u_i -ből kivezető $u_i x$ élen.

Az output a $|V|$ -dik fázis utáni f függvény. Szokás megjelölni a végső $f(v)$ értékeket beállító éleket.

Ha az output az $f(r, l)$ -felső becslés, akkor

- (1) $f(u_i) \leq f(u_{i+1}) \forall 1 \leq i \leq n$.
- (2) $f(u_1) \leq f(u_2) \leq \dots \leq f(u_n)$
- (3) élmentijavítás nem változtat f -n.

- A Dijkstra-algoritmus helyesen működik, azaz $dist_l(r, v) = f(v) \forall v \in V$ teljesül. Az algoritmus során megjelölt élek egy legrövidebb utak fáját alkotják G -ben: az r gyökekből minden r -ből elérhető csúcsához vezet olyan legrövidebb út is, ami csak megjelölt éleket tartalmaz.
- A Dijkstra-algoritmus lépésszáma legfeljebb $konst \cdot (n^2 + m)$, ahol $n = |V|$ $m = |E|$.

Dijkstra-algoritmus: Input: $G = (V, E), l : E \rightarrow \mathbb{R}_+, r \in V$. Output: $dist_l(r, v) \forall v \in V$ Működés: $U_0 := \emptyset, f_0$ a triviális. (r, l) -felső becslés.

Az i -dik fázis:

1. Legyen $U_i := U_{i-1} \cup \{u_i\}$, ahol u_i olyan csúcs a $V \setminus U_{i-1}$ halmazból, amelyre $f_{i-1}(v)$ minimális.
2. $f_i : f_{i-1}$ élmenti javítása minden U_i -ből kivezető $u_i x$ élen. Output: $f_{|V|}$. Megjelöljük a végső $f_{|V|}(V)$ értékeket beállító éleket.

Megf: Ha a v -be vezet megjelölt él, akkor vezet r -ből v -be megjelölt éleken út, és ennek hozza megegyezik $f_{|V|}(v)$ -vel.

Biz: $f_{|V|}(r) = 0$, és a megjelölt élek mentén haladva az $f_{|V|}$ érték az élhosszal növekszik.

• Dijkstra helyessége

Megf: Tfh $u_1, u_2, \dots, u_n$ a G csúcsainak sorrendje a Dijkstra-algoritmus végrehajtása után.

- (1) Ekkor $f_{|V|}(u_i) \leq f_{|V|}(u_{i+1})$ teljesül $\forall 1 \leq i \leq n$.

Biz: Az i -dik fázisban $f_i(u_i) \leq f_i(u_{i+1})$ teljesült az u_i választása miatt. Ezek után $f_i(u_i)$ már nem változott: $f_{|V|}(u_i) = f_i(u_i)$. Ugyan $f_i(u_{i+1})$ még csökkenhetett, de csak az $u_i u_{i+1}$ él mentén történt javítás miatt, hiszen az $(i+1)$ -dik fázisban u_{i+1} bekerült az U_i halmazba, és a hozzá tartozó (r, l) -fb már nem csökken tovább. Ekkor $f_{i+1}(u_{i+1}) = \min\{f_i(u_{i+1}), f_i(u_i) + l(u_i u_{i+1})\} \geq f_i(u_i)$, mivel $l(u_i u_{i+1}) > 0$. Ezért $f_{|V|}(u_i) = f_i(u_i) \leq f_{i+1}(u_{i+1}) = f_{|V|}(u_{i+1})$

- (2) $f_{|V|}(u_1) \leq f_{|V|}(u_2) \leq \dots \leq f_{|V|}(u_n)$

- (3) A Dijkstra-algoritmus outputjaként kaptt $f_{|V|}$ -n élmenti javítás nem tud változtatni.

Biz: Tegyük fel, hogy $u_i u_j \in E(G)$ a G egy tetszőleges éle. Ha $i > j$, akkor (2) miatt $f_{|V|}(u_i) \geq f_{|V|}(u_j)$, ezért az $u_i u_j$ mentén történő javítás nem tudja $f_{|V|}(u_j)$ -t csökkenteni, hisz $l(u_i u_j)$ pozitív. Ha pedig $i < j$, akkor az i -dik fázisban megtörtént az $u_i u_j$ mentén történő javítás, és ezt követően $f(u_i)$ nem változott, azaz $f_{|V|}(u_i) = f_i(u_i)$. A másik (r, l) -felső becslés pedig csak tovább csökkenhetett a későbbi élmj-ok során $f_{|V|}(u_j) \leq f_i(u_j)$. Ezért az $u_i u_j$ él mentén sem az i -dik fázisban, sem később nincs érdemi javítás.

Tétel: A Dijkstra-algoritmus helyesen működik, azaz G minden csúcsára igaz, hogy $dist(r, v) = f_{|V|}(v)$.

Biz: A Dijkstra-algoritmus az f_0 triviális (r, l) -felső becslésből indul ki, és élmenti javításokat alkalmaz. Így minden f_i (speciálisan $f_{|V|}$ is) (r, l) -felső becslés lesz. A fenti (3)-as megfigyelés miatt $f_{|V|}$ -n nem végezhető érdemi élmenti javítás. Ezért egy korábbi (2)-es megfigyelés miatt $f_{|V|}$ pontos (r, l) -felső becslés, azaz $f_{|V|}(v) = dist_l(r, v) \forall v \in V(G)$.

- Könnyű olyan példát találni, ahol a Dijkstra-algoritmus konzervatív hosszfüggvény esetén hibás eredményt ad. Azonban konzervatív hosszfüggvény esetén is igaz, hogy

- (r, l) -fb élmenti javítása (r, l) -fb-t eredményez, ill.
- ha egy (r, l) -fb-ben nem végezhető érdemi élmenti javítás, akkor pontos.

konzervatív hosszfüggvény esetén is hasonló stratégiát követünk: Élmenti javításokat végzünk a triviális (r, l) -fb-en, míg van érdemi javítás.

Ford-algoritmus:

Input: $G = (V, E)$ irányított, $l : E \rightarrow \mathbb{R}$ konzervatív hosszfüggvény, $r \in V$ gyökérpont.

Output: $dist_l(r, l)$ minden $v \in V$

Működés: Legyen $E = \{e_1, e_2, \dots, e_m\}$. Kezdetben legyen $f(r) = 0$ és $v \neq r$ esetén $f(v) = \infty$. Az i -dik fázis $i = 1, 2, \dots, n - 1$ esetén abból áll, hogy elvégezzük az $e_1, e_2, \dots, e_m$ élek menti javításokat. A végén az OUTPUT: $dist_l(r, v) = f(v)$ minden v -re. $(dist_l(r, v) = f_{n-1}(v) \forall v \in V)$

Állítás: Ha l konzervatív, akkor $dist_l(v)$ $v \in V$ -re.

Biz: $f_1(v) = dist_l(r, v)$ ha $\exists \leq 1$ -élű legrövidebb rv -út. $f_2(v) = dist_l(r, v)$ ha $\exists \leq 2$ -élű legrövidebb rv -út. $\dots$ $f_{n-1}(v) = dist_l(r, v)$ ha $\exists \leq (n - 1)$ -élű legrövidebb rv -út. Tehát $f_{n-1}(v) = dist_l(r, v) \forall v \in V$.

Megf: Ha $f_i = f_{i-1}$, akkor a Ford-algoritmust az i -dik fázis után be lehet fejezni, hisz nincs érdemi élmenti javítás, így $f_{n-1} = f_i$.

Megj: Az $f_{n-1}(v)$ -t beállító élek legrövidebb utak fáját alkotják.

Biz: A Dijkstra esethez hasonló. Tetszőleges v csúcsból visszafelé követve a végső értékeket beállító éleket $f_{n-1}(v)$ hosszúságú rv -utat találunk.

”Lépésszámanalízis”: Ha a $|V(G)| = n$ és $|E(G)| = m$, akkor minden fázisban $\leq m$ élmenti javítás, ami $konst \cdot m$ lépés. Ez összesen $\leq konst \cdot (n - 1) \cdot m \leq konst \cdot n^3$ lépés, az algoritmus hatékony.